

PRESSOS COMPANIA NAVIERA S.A. I OSTALI protiv BELGIJE

Presuda od 20. novembra 1995. godine

NEZVANIČNI SAŽETAK I HISTORIJAT PREDMETA

A. Osnovne činjenice

Dvadeset i šest podnosilaca predstavke su brodovlasnici, mješovita osiguravajuća udruženja brodovlasnika i stečajni upravitelji brodarske kompanije. Oni su podnijeli tužbe zbog naknade štete protiv Belgije i privatne kompanije koja je pružala kormilarske usluge zbog niza nesreća koje su se desile u rukavcu Scheldt. Većina ovih postupaka je još uvijek u toku.

Zakon od 3. novembra 1967. godine je nametnuo obavezu trgovačkim brodovima koji ulaze u rukavac Scheld da moraju imati kormilara koji posjeduje državnu dozvolu. Prema sudskoj praksi prije 1983. godine, kormilar se uvijek smatrao zastupnikom kapetana ili vlasnika naručitelja u slučaju štete izazvane sudarom, čime je država izuzeta od bilo kakve odgovornosti u tim okolnostima. Ova sudska doktrina je promijenjena 15. decembra 1983. godine presudom Kasacionog suda, koji je odlučio da vlasnik ili naručilac broda koji je imao nesreću može u stvari tužiti organizatora kormilarske agencije zbog naknade štete. Novi zakon, koji je donesen 30. avgusta 1988. godine i koji je imao retroaktivno dejstvo za period od trideset godina, obnovio je ranije pravno stanovište.

U martu 1989. godine dvadeset i četiri podnosioca predstavke su se žalila Arbitražnom sudu (Cour d'arbitrage) da se Zakon iz 1988. godine stavi van snage. Dana 5. jula 1990. godine Arbitražni sud je odbio njihove predstavke. Dana 22. novembra 1990. godine potvrdio je tu odluku kao odgovor na pitanje koji mu je uputio Kasacioni sud za preliminarno odlučivanje. Kasacioni sud je zbog toga odbio reviziju koju je podnio jedan od podnosilaca predstavke.

B. *Postupak pred Komisijom*

Predstavka je uložena Komisiji 4. januara 1991. godine. Dana 6. septembra 1993. godine ona je proglasila prihvatljivim žalbe u vezi sa članom 1. Protokola broj 1. i članom 6. stav 1. Konvencije, a ostatak predstavke neprihvatljivim.

U Izvještaju od 4. jula 1994. godine Komisija je utvrdila činjenice u predmetu i iznijela svoje mišljenje da nije došlo do povrede člana 1. Protokola broj 1. uz Konvenciju (jednoglasno), ali da je došlo do povrede člana 6. stav 1. Konvencije (jedanaest glasova za i šest protiv), osim u vezi sa drugim podnosiocem predstavke (četnaest glasova za i tri protiv) i dvanaestim podnosiocem predstavke (šesnaest glasova za i jedan protiv).

Predmet je Komisija uputila Sudu 9. septembra 1994, a belgijska Vlada 21. oktobra 1994. godine sudu.

IZVOD IZ PRESUDE

PRAVO

I. ŠESTI PODNOSILAC PREDSTAVKE

24. Sud primjećuje da je od stvarnih dvadeset i šest podnosilaca predstavke pred Komisijom, dvadeset i pet imalo zastupnika. Advokati koje su imenovali podnosioci predstavke nisu dobili uputstva od šestog podnosioca predstavke (v. stav 1 i 2 gore). Sud smatra da ova okolnost dovodi do zaključka da šesti podnosilac predstavke nema namjeru da nastavi sa predstavkom (drugi pasus pravila 49. stav 2 Pravila Suda A).

Pored toga, Sud ne vidi nikakav razlog javne politike za nastavak postupka u vezi sa šestim podnosiocem predstavke, čija je predstavka slična onima drugih podnosilaca predstavke (pravilo 49. stav 4).

Prema tome, predstavke koje je podnijelo Gradsko udruženje treba izdvojiti od drugih podnosilaca predstavke i skinuti ih sa liste predmeta.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 1. PROTOKOLA BROJ 1.

25. Predstavka podnosioca je usmjerena protiv Zakona od 30. avgusta 1988. godine, koji je izmijenjen Zakonom o upravljanju (kormilarenju) morskim brodovima od 3. novembra 1967. godine (v. stavove 9. i 18. gore). Oni su smatrali da ovaj Zakon krši član 1. Protokola broj 1, koji glasi kako slijedi:

“Svako fizičko ili pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne utiču na pravo države da primjenjuje takve zakone koje smatra potrebnim da bi nadzirala korišćenje imovine u skladu sa općim interesima ili da bi osigurala naplatu poreza ili drugih doprinosa ili kazni.”

A. Preliminarni prigovor Vlade

26. Kao i pred Komisijom, Vlada je tvrdila da je predstavka neprihvatljiva zbog propusta da se iscrpe domaći pravni lijekovi. Po njenom mišljenju, trebalo je da prva dvadeset i četiri podnosioca predstavke postave pitanje saglasnosti osporenog Zakona sa članom 1. Protokola broj 1 također i pred redovnim sudovima. Predstavkom, kojom se

Zakon želi staviti van snage, koja je podnesena Arbitražnom sudu, čini se takav postupak suvišnim, zato što žalbe zasnovane na povredi odredbi međunarodnog prava, uzete odvojeno, ne spadaju u nadležnost tog suda (v. stav 9. gore). Slijedi da presuda Arbitražnog suda od 5. jula 1990. godine (v. stav 7. gore) nije obavezujuća za redovne sudove, koji su mogli odbiti da primijene Zakon iz 1988. godine ako ustanove da krši Konvenciju.

Ne može se smatrati ni da su dvadeset peti i dvadeset šesti podnosilac predstavke iscrpili domaće pravne lijekove. Dvadeset peti podnosilac predstavke je propustio da pred prvostepenim i Apelacionim sudu iznese tvrdnju da je Zakon iz 1988. godine u suprotnosti sa članom 1. Protokola broj 1. čime je onemogućio Kasacioni sud da o istom raspravlja u okviru svoje nadležnosti. Dvadeset šesti podnosilac predstavke nije pokrenuo postupak kojim bi osporio Zakon iz 1988. godine.

27. Sud ponavlja da, prema članu 26. Konvencije, jedini pravni lijek za koji se zahtijeva da bude iscrpljen, jeste onaj koji je efikasan i podoban da ispravi navodnu povredu (v. između ostalih izvora, presudu u predmetu Keegan protiv Irske od 26. maja 1994. godine, Serija A, broj 290, strana 17, stav 39).

Sud zapaža da se, u suštini, pred Arbitražnim sudom prvih dvadeset i četiri podnosioca predstavke oslonilo, sa naznakom na (prijašnji) član 6. i član 6 bis belgijskog Ustava, na argumente koji su zapravo prilično identični onim iznesenim pred organima Konvencije i kojima se izričito ukazuje na kršenje člana 11. (ranije, a sad član 16.) Ustava i član 1. Protokola broj 1. Arbitražni sud je odlučio da se zaštita koju omogućavaju ove odredbe odnosi samo na imovinu koja je već stečena (v. stav 7. gore).

Po mišljenju Evropskog suda, svi podnosioci predstavke su imali osnova da, na osnovu takvog rezonovanja, smatraju da prema stavu Arbitražnog suda činjenice na koje su se dvadeset i četvero od njih žalili pred tim sudom, ne spadaju u djelokrug člana 1. Protokola broj 1. Imajući u vidu nivo i ovlaštenja Arbitražnog suda u sudskom sistemu Kraljevine Belgije, moglo se, u svjetlu rezonovanja tog suda, pretpostaviti da bi bilo koji drugi pravni lijek koji je podnosilac predstavke mogao iskoristiti bio osuđen na neuspjeh (v. *mutatis mutandis*, Hauschildt protiv Danske, presuda od 24. maja 1989. godine, Serija A, broj 154, strana 19, stav 41, i Holy Monasteries protiv Grčke, presuda od 9. decembra 1994. godine, Serija A, broj 301-A, strana 29, stav 51).

Prema tome, prigovor mora biti odbijen.

B. Meritum predstavke

28. Podnosioci predstavke su se žalili na Zakon od 1988. godine iz dva razloga.

Zbog izuzimanja organizatora agencije za kormilarenje od odgovornosti zbog nepažnje njenog osoblja i ograničavanje njihove odgovornosti, na podnosiocima predstavke je stavljen težak teret koji remeti pravičan odnos između zahtjeva od opšteg interesa i

zahtjeva za zaštitu prava na mirno uživanje njihove imovine. Prema tome, to je prekršilo drugi stav člana 1. Protokola broj 1., ili makar prvu rečenicu prvog stava tog člana.

Pored toga, retroaktivni zakonski efekat je onemogućio podnosiocima predstavke da potražuju naknadu štete, i prema tome, prekršio je drugu rečenicu prvog stava tog člana.

1. Da li je postojala "imovina" u smislu značenja člana 1.

29. Prema stavu Vlade, navodni zahtjevi (za naknadu štete) podnosilaca predstavke ne mogu se smatrati kao "imovina" u smislu značenja člana 1. Nijedan od njih nije priznat i utvrđen konačnom sudskom odlukom. Ipak, to je uslov da zahtjev bude određen, tekući, izvršiv i, prema tome, zaštićen članom 1.

Podnosioci predstavke se isto tako nisu mogli, u svjetlu neočekivanog i očito diskutabilnog pristupa koji je usvojio Kasacioni sud u presudi od 15. decembra 1983. godine (v. stav 17. gore), osloniti na "legitimna očekivanja" da će dobiti naknadu od države (v. Pine Valley Developments Ltd i ostali protiv Irske, presuda od 29. novembra 1991. godine, Serija A. broj 222, strana 23, stav 51). To bi moglo dovesti do miješanja pojma imovinsko pravo sa pojmom pravo na imovinu.

Komisija je u suštini prihvatila ovaj argument.

30. Podnosioci predstavke su istakli da prema općim odredbama belgijskog prava o šteti, zahtjev za nadoknadu štete je u principu pokrenut kad se šteta dogodi, s obzirom da sudska odluka jedino potvrđuje njeno postojanje i utvrđuje relevantan iznos.

Vlada je odgovorila da izrazi "imovina" i "vlasništvo" u smislu člana 1. imaju autonomno značenje koje ne zavisi od klasifikacije koja se primjenjuje u domaćem pravu dotične države.

31. Da bi se utvrdilo je li u ovoj instanci postojala "imovina", Sud može uzeti u obzir domaće pravo na snazi u vrijeme navodnog miješanja, jer ne postoji ništa što bi naznačilo da je to pravo bilo suprotno svrsi i predmetu člana 1. Protokola broj 1.

Pravila o kojima je riječ tiču se deliktne štete, i prema njima zahtjev za naknadu štete može se postaviti odmah nakon što se šteta dogodi.

Zahtjev ove prirode predstavlja "imovinsko potraživanje" koje, prema tome, konstituira "imovinu u smislu prve rečenice člana 1. Ova odredba je, prema tome, primjenjiva u ovom predmetu" (v. *mutatis mutandis*, Van Marle i ostali protiv Holandije, presuda od 26. juna 1986. godine, Serija A, broj 101, strana 13, stav 41).

Na osnovu presuda Kasacionog suda od 5. novembra 1920. godine, 15. decembra 1983. godine i 17. maja 1985. godine (v. stav 17. gore), podnosioci predstavke su mogli tvrditi da su imali "zakonito očekivanje" da se o njihovim žalbama, proizašlim iz ovih

nesreća, može odlučivati u skladu sa opštim pravom krivičnog djela (v. *mutatis mutandis*, Pine Valley Developments Ltd i ostali, presuda gore navedena, *loc. cit.*)

32. To je bio stav u vezi sa predmetnim nesrećama, koje su se sve desile prije 17. septembra 1988. godine, datum kada je Zakon iz 1988. godine stupio na snagu (v. stavove 6 i 18 gore).

2. Da li je bilo miješanja

33. Prema pravnoj praksi suda, član 1. koji u suštini garantuje pravo na imovinu, sadrži tri različita pravila. Prvo, koje je izraženo u prvoj rečenici prvog stava, je opšte prirode i sadrži principe mirnog uživanja imovine. Drugo pravilo, u drugoj rečenici istog stava, pokriva lišavanje imovine i podvrgava ga određenim uslovima. Treće, sadržano u drugom stavu, priznaje da su strane potpisnice ovlaštene, *inter alia*, da kontrolišu korištenje imovine u skladu sa opštim interesom. Drugo i treće pravilo, koje se odnosi na posebne instance miješanja u pravo na mirno uživanje imovine, tumači se u svjetlu opšteg principa utvrđenog u prvom pravilu (v. između drugih izvora, Holy Monasteries, presuda gore navedena, strana 31. stav 56).

34. Sud zapaža da je Zakon iz 1988. godine izuzeo državu i druge rukovodioce agencije za kormilarenje njihove odgovornosti za nepažnju koju su mogli skriviti. To je dovelo do miješanja u ostvarivanje prava koje proističe iz samog zahtjeva za nadoknadu štete, na koje se može pozivati shodno odredbama domaćeg zakona, a samim tim, do miješanja u pravo na mirno uživanje njegove ili njene imovine posjeda (v. stav 31 gore).

Obzirom da se Zakon odnosi na nesreće koje su se desile prije 17. septembra 1988. godine, jedino pitanje u ovom postupku jeste to da li se miješanje odnosilo na lišavanje imovine u smislu značenja druge rečenice prvog stava člana 1.

3. Da li je miješanje bilo opravdano

35. Sud sada mora razmotriti da li je miješanje bilo u "javnom interesu" i da li su zadovoljeni uslovi proporcionalnosti.

(a) "U javnom interesu"

36. Da bi opravdala nametnuto miješanje, Vlada je istakla tri različita "značajna razmatranja u vezi sa sa javnim interesom". Postojala je potreba da se zaštiti državni finansijski interes, potreba ponovnog uvođenja pravne sigurnosti u polju namjernog nanošenja štete i potreba da se relevantno belgijsko zakonodavstvo usaglasi sa susjednim zemljama, posebno sa Holandijom.

37. Sud podsjeća da domaće vlasti uživaju određeni stepen slobodne procjene pri utvrđivanju šta je "javni interes", zato što je, prema sistemu Konvencije, na njima da izvrše polaznu procjenu kako u pogledu postojanja problema od javnog značaja čije

rješavanje zahtijeva određene mjere, tako i u pogledu konkretne akcije koja bi se trebala poduzeti za rješavanje tog problema.

Nadalje, pojam "javni interes" je neophodno širok. Naročito, odluka da se donesu zakoni o eksproprijaciji imovine će obično uključivati razmatranje političkih, privrednih i društvenih pitanja, o kojima se u demokratskom društvu mišljenja mogu razumljivo znatno razlikovati. Sud će, nalazeći prirodnim da stepen slobodne procjene dostupan zakonodavstvu u provođenju društvene i ekonomske politike treba biti širok, poštovati i zakonodavnu ocjenu u vezi sa tim šta je "javni interes", osim ako je presuda očigledno neosnovana (v. *mutatis mutandis*, James i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva, presuda od 21. februara 1986. godine, Serija A, broj 98-B, strana 32, stav 46), što, jasno, nije slučaj u ovoj instanci.

(b) Proporcionalnost miješanja

38. Miješanje u mirno uživanje imovine mora biti u "pravičnom omjeru" između zahtjeva opšteg interesa zajednice i zahtjeva zaštite temeljnih prava pojedinca. Važnost postizanja ovog omjera se odslikava u strukturi člana 1. u cjelini, uključujući, prema tome, i drugu rečenicu, koju treba tumačiti u svjetlu općih principa iznesenih u prvoj rečenici (v. stav 33 gore). Naročito mora postojati razuman odnos proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i cilja koji se želio postići upotrebom bilo kakve mjere kojom se pojedinac lišava imovine.

Norme o naknadi štete date relevantnim zakonodavstvom su materijal na osnovu kojeg se procjenjuje da li osporavana mjera udovoljava zahtjevu pravičnog omjera i, naročito, da li nameće neproporcionalan teret na podnosiocima predstavke. U vezi s tim, oduzimanje imovine bez naknade razumnog iznosa u odnosu na njenu vrijednost, predstavlja neproporcionalno miješanje, a potpun izostanak naknade može se smatrati opravdanim prema članu 1. samo u izuzetnim okolnostima (v. kao najsvježiji izvor, *Holy Monasteries*, presuda gore navedena, strane 34-35, stavovi 70-71).

39. U ovom predmetu, Zakon iz 1988. godine je jednostavno ukinuo, sa retroaktivnim dejstvom od trideset godina i bez naknade, zahtjeve za veoma veliku odštetu koje su žrtve nesreća uzrokovane kormilarenjem brodovima mogle podnijeti protiv Belgije ili relevantnih privatnih agencija, u nekim slučajevima čak i kad su postupci bili u toku.

40. Vlada se pozvala na finansijske implikacije presude Kasacionog suda od 15. decembra 1983. godine, koje su bile i velike i nepredvidive. Za vrijeme pripremnog rada na Zakonu iz 1988. godine, finansijski uticaj parničnih postupaka koje su bile u toku protiv Belgije je procijenjen na 3,5 miliona belgijskih franaka. Zakonodavni organi su bili ovlašteni da zaštite državnu blagajnu od ovih troškova, zbog toga što su se oni zasnivali na tumačenju relevantne odredbe koje je bilo diskutabilno i nepredvidljivo do te mjere da da podnosioci predstavke razumno nisu mogli vjerovati da će je zakonodavstvo usvojiti. Ovo je Arbitražni sud u suštini potvrdio (v. stav 7 gore).

Vlada je također naglasila da je bilo neophodno okončati "nedostatak pravne sigurnosti" proistekao presudom od 15. decembra 1983. godine. Po njihovom mišljenju, zakonodavstvo u 1988. godini je moralo reafirmirati princip koji je prema belgijskom pravu bio priznat tokom skoro stotinu i pedeset godina, a bio je ukinut spornim tumačenjima Kasacionog suda.

Konačno, Vlada je izrazila da je Zakon iz 1988. godine zaista namjeravao da belgijsko zakonodavstvo uskladi sa zakonodavstvom susjednih zemalja.

41. Podnosioci predstavke su na prvom mjestu smatrali da je Zakon iz 1988. godine koristio ne samo Belgiji, nego također i privatnoj kompaniji za upravljanje brodovima koja je umiješana u nekoliko sporova (v. stav 6 gore). Potom su iznijeli da finansijski razlozi koje je Vlada navela ne mogu opravdati tako veliku povredu njihovih osnovnih prava, posebno u svjetlu činjenice da je, daleko od nepredvidivog, presuda Kasacionog suda od 15. decembra 1983. godine bila potpuno podudarna sa "La Flandria" presudom iz 1920. godine (v. stav 17 gore). Država je morala imati dosta vremena da poduzme mjere u saglasnosti sa Konvencijom da bi spriječila odlučivanje koje jedino razvija posebnu liniju sudske prakse, koja je bila pokrenuta mnogo ranije. Umjesto toga, ne samo da je poništila retroaktivno sve zahtjeve koji su već postojali, nego je sačekala do 1988. godine da to uradi i time izazvala frustracije očekivanja podnosilaca predstavke, a većina njih je odložila pokretanje postupka protiv države do 1986. godine ili čak kasnije.

42. Sud podsjeća da je Kasacioni sud priznao u svojoj "La Flandria" presudi od 5. novembra 1929. godine da su država i druga javno-pravna tijela bili predmet opšteg zakona o deliktima koji se tiču šteta (v. stav 17 gore).

Od tada Kasacioni sud, zaista, nije imao priliku da ispita predmete u odnosu na odgovornost države za pružanje usluga kormilarenja brodom, ali sigurno nije bilo nepredvidivo da će se to odnositi na ovu vrstu predmeta, u prvoj prilici, na principe koje je definisao u opštim izrazima u presudi od 1920. godine. Ovo je bilo posebno tačno u svjetlu činjenice da tekst Zakona iz 1967. godine u svjetlu mišljenja Conseil d'Etata može razumno podržati zaključak da Zakon ne odstupa od opšteg prava o namjernom nanošenju štete (v. stavove 11-13 gore).

Prema tome, presuda od 1983. godine ne umanjuje pravnu sigurnost.

43. Finansijska razmatranja, koja je Vlada citirala, i njena želja da usaglasi belgijsko pravo sa pravom susjednih zemalja, mogu jamčiti da će ubuduće zakonodavstvo u ovom području odstupiti od opšteg prava o namjernom nanošenju štete.

Takva razmatranja ne mogu opravdati zakonodavstvo sa retroaktivnim djelovanjem sa ciljem i posljedicom lišavanja prava podnosilaca predstavke na naknadu štete.

Takvo fundamentalno miješanje u prava podnosilaca predstavke je nekonzistentno sa nastojanjem da se očuva pravičan omjer između interesa koji su u pitanju.

44. Slijedi da je, u mjeri u kojoj se Zakon odnosi na događanja koja su nastupila prije 17. septembra 1988. godine, dana kada je Zakon objavljen i kada je stupio na snagu, prekršen član 1. Protokola broj 1.

III. NAVODNA POVREDA ČLANA 6. STAV 1 KONVENCIJE

45. Podnosioci predstavke su se takođe žalili na povredu člana 6. stav 1 Konvencije.

46. Sud zapaža da se njihove žalbe u ovom smislu, preklapaju sa onima koje su iznijeli prema članu 1. Protokola broj 1. Imajući na umu zaključak u stavu 44. gore, Sud ne smatra neophodnim da ih razmatra odvojeno prema članu 6. stav 1.

IV. PRIMJENA ČLANA 50. KONVENCIJE

47. Prema članu 50. Konvencije,

"Ako Sud utvrdi da je odluka ili mjera sudskog organa ili bilo kojeg drugog organa neke visoke strane ugovornice, u cjelini ili djelomično, u suprotnosti sa obavezama koje proističu iz ove konvencije i kada unutrašnje pravo navedene članice omogućava samo djelomično obeštećenje za posljedice takve odluke ili mjere, Sud će svojom odlukom pružiti oštećenoj strani pravično zadovoljenje, ukoliko je to potrebno."

A. Materijalna šteta

48. Podnosioci predstavke su tražili potpunu nadoknadu za akumuliranu materijalnu štetu, procjenjujući je na 1.598.367.385 BEF (hiljadu pet stotina i devedeset osam miliona, tri stotine i šezdeset sedam hiljada, tri stotine i osamdeset pet). Međutim, tražili su od Suda da zadrži ovo pitanje kako bi im se omogućilo da ispituju, u slučaju potrebe u saglasnosti sa Vladom, mogućnost dobivanja naknade prema domaćem pravu.

49. Vlada se s tim saglasila i iznijela svoj stav da je na prvostepenim belgijskim sudovima da ustanove pretrpljenu štetu i odgovornost u svakom sporu o kojem je riječ.

50. Predstavnik Komisije nije iznio stav o ovom pitanju.

51. U okolnostima predmeta, Sud nalazi da pitanje nije spremno za odluku. Zaista, domaći sudovi treba da utvrde korisnike i iznose tražene štete proizašle iz nesreća koje su osnov predmeta (v. stav 6. gore). Prema tome, neophodno se suzdržati od rješavanja pitanja materijalne štete uzimajući u obzir sporazum postignut između tužene Strane i podnosioca predstavke (v. pravilo 54. stav 1 i 4 Pravila suda A).

B. Troškovi i izdaci

52. Podnosioci predstavke su također tražili iznos od 51.380.253 BEF (pedeset jedan milion, tri stotine i osamdeset hiljada, dvije stotine i pedeset tri) u vezi sa troškovima i izdacima proizašlim u postupku pred domaćim sudovima i pred institucijama Konvencije.

53. Prema Vladi, postupak pred prvostepenim sudovima nije direktno u vezi sa Konvencijom tako da se relevantni troškovi ne mogu tražiti prema članu 50. U vezi sa onim proizašlim pred Arbitražnim sudom i Kasacionom sudom i u Strasbourgu, odnosili su se na pitanja za koja je, po mišljenju Vlade, dokazano da su identična, osim u nekim manjim tačkama. Prema tome, podnosioci predstavke nemaju pravo da traže više od 2000.000 BEF po ovom osnovu.

54. Predstavnik Komisije nije iznio svoj stav.

55. Sud zapaža da, do 17. septembra 1988. godine, prava zagarantovana Konvencijom nisu bila pitanja pred prvostepenim i žalbenim sudovima, i da za iznos od 38. 017.101 BEF tražen po ovom osnovu, više od 22 miliona je traženo u pogledu usluga preduzeća za procjenu štete, Langlois & Co.

U pogledu iznosa od 13.363.152 traženog u vezi sa postupkom pred Arbitražnim i Kasacionim sudom i pred institucijama Konvencije, Sud smatra da je više od 9,5 miliona traženo u vezi sa troškovima i izdacima za Langlois & Co.

Rukovodeći se principom pravičnosti, Sud dodjeljuje 8.000.000 BEF za troškove i izdatke.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD

1. *Izdava*, jednoglasno, žalbe šestog podnosioca predstavke od preostalih podnosilaca predstavke i odlučuje da ih skine sa liste;
2. *Odbija*, jednoglasno, prethodni prigovor Vlade;
3. *Odlučuje*, sa osam glasova za i tri protiv, da je došlo do povrede člana 1. Protokola broj 1.;

4. *Odlučuje*, sa osam glasova za i jedan protiv, da nije neophodno predmet ispitati i prema članu 6. stav 1;

5. *Odlučuje*, jednoglasno, da tužena Strana treba da plati podnosiocima predstavke, u roku od tri mjeseca, 8.000.000 (osam miliona) belgijskih franaka u vezi sa troškovima i izdacima;

6. *Odlučuje*, jednoglasno, da pitanje primjene člana 50. Konvencije u vezi sa materijalnom štetom nije spremno za odluku; i

zbog toga,

- a) *odlaže rješavanje* navedenog pitanja;
- b) *poziva* Vladu i podnositelce predstavke da dostave, u narednom periodu od šest mjeseci, njihove pismene stavove o predmetu i, posebno, da obavijeste Sud ako dođu do bilo kakvog sporazuma;
- c) *odlaže* dalji postupak i delegira Predsjedniku ovlaštenje da ga zakaže ako bude trebalo.*

Presuda je sačinjena na engleskom i francuskom jeziku, i objavljena na javnoj raspravi u Zgradi ljudskih prava u Strasbourgu dana 20. novembra 1995. godine.

Rolv RYSSDAL
Predsjednik

Herbert PETZOLD
Registar

U skladu sa članom 51. stav 2 Konvencije i pravilom 53. stav 2 Pravila suda A, slijedeća odvojena mišljenja su priložena ovoj presudi:

- (a) suprotno mišljenje g. Thóra Vilhjálmssona;
 - (b) odvojeno mišljenje g. De Meyera.
- R.R.

H.P.

OPREČNO MIŠLJENJE SUDIJE THÓRA VILHJÁLMOSSONA

Glasao sam protiv povrede člana 1. Protokola broj 1 Konvencije. Slažem se sa većinom Suda da su zahtjevi dostavljeni od strane podnositelaca predstavke bili imovina u smislu značenja ove odredbe. S druge strane, ne slažem se sa zaključkom koji je dat primjenom testa proporcionalnosti. Po mom mišljenju, značajno je da je pomorsko pravo - njegova pravila o šteti - grana prava u kojem se mogu primijeniti detaljnija razmatranja. Često je veliki iznos novca umiješan u sporove u ovom polju i osiguranje igra veliku ulogu. Brodovlasnici su također zaštićeni pravilom o ograničenoj odgovornosti. Uopćeno

* Vidi odvojenu presudu o članu 50. od 3. jula 1997. godine (uputstvo izdavaca).

govoreći, nema neobičnog ili nepredvidivog u donošenju pravnih pravila prema kojim je odgovornost za nepažljivo upravljanje, čak ako je i obezbijeđeno od strane države, nametnuta brodovlasnicima. Prema tome, jedini problem u ovom predmetu u vezi sa članom 1. Protokola broj 1. jeste retroaktivna klauzula u Zakonu iz 1988. godine.

Izgleda da Kasacioni sud nije donio nikakvu presudu o odgovornosti kormilara od 1896. godine do 1983. godine. Presuda "La Flandria", donesena 1920. godine, tiče se općih pravila o odgovornosti države prema deliktnom pravu. Pokazalo se da se u vrijeme tih nesreća u ovom predmetu prije 1983. godine brodovlasnici nisu mogli osloniti na pravno pravilo Belgije o odgovornosti države za radnje kormilara. Između 1983. godine i 1988. godine situacija nije bila ista. Bilo kako bilo, treba pokazati da je ovo dovelo do promjena u klauzulama osiguranja i time oduzelo brodovlasnicima mogućnost tuženja osiguravajućih kompanija. To nije urađeno. Pravila donesena 1988. godine nisu, štaviše, oduzela brodovlasnicima sve mogućnosti nadoknade svojih gubitaka iz razloga što se u mnogim predmetima oni se mogu osloniti na odgovornost brodovlasnika. Prema tome, nije jasno na koji način su ozbiljni tereti stavljeni na podnosioc predstave kao rezultat nesreća u vezi sa kojim se žale, a još manje što je svaki takav teret bio individualan i pretjeran. Ovom se može dodati, po mom mišljenju, da se opća zabrana retroaktivnosti mjera u polju građanskog prava ne može pročitati u našoj Konvenciji. Tačne granice garancija iz člana 1. Protokola broj 1. teško je povući i o zahtjevima o imovini podnosilaca predstave nije u potpunosti odlučeno. U ovim okolnostima smatram da su argumenti Vlade, koji su sumirani u stavu 40 presude, relevantni i ubjedljivi. Prema tome, ne nalazim da činjenica da je nacionalno zakonodavstvo donijelo Zakon sa retroaktivnim djelovanjem, kao što su ona donesena u Belgiji 1998. godine, predstavlja, na osnovu testa proporcionalnosti, povredu.

Iz tih razloga ne nalazim povredu člana 1. Protokola broj 1.

ODVOJENO MIŠLJENJE SUDIJE DE MEYERA

Po mom mišljenju, razlozi koji su doveli Sud da odluči da je došlo do povrede prava podnosilaca predstave na mirno uživanje njihove imovine se jednako odnose na njihovo pravo na pravično suđenje.

Retroaktivni efekat Zakona iz 1988. godine je, kao što se u presudi navodi, imao za cilj i posljedicu onemogućavanje podnosilaca predstave na žalbu i naknadu.¹ Ali on takođe imao za svrhu da spriječi tužbe koje su već bile podnesene protiv države ili protiv nekog drugog davaoca usluga kormilarenja², te bilo kakvog drugog zahtjeva iste vrste u vezi sa slučajem koji se desio prije stupanja na snagu novog zakonodavstva³.

Prema tome, smatram da je došlo do povrede člana 6. Konvencije u istoj mjeri kao i člana 1. Protokola broj 1.

¹ Stav 43 presude.

² Ovo je bio slučaj svih podnosilaca predstave osim dvanaestog (v. stav 6 presude).

³ Ovo je bio slučaj dvanaestog podnosioca predstave, te u vezi sa Barbo, petog (vidi isti stav).

KLJUČNE RIJEČI:

Iscrpljivanje domaćih pravnih lijekova/

Efikasan domaći pravni lijek/

Imovina/

Mirno uživanje posjeda/

Oduzimanje imovine/

Javni interes/

Proporcionalnost/

Pravična naknada/

Troškovi i izdaci/